

На нашу думку, під ним слід розуміти діяльність суду з розгляду кримінальних, цивільних і адміністративних проваджень, а також інших правоохоронних органів, які сприяють його об'єктивному й законному здійсненню. Відповідно, родовий об'єкт злочинів проти правосуддя - це встановлений порядок діяльності, який забезпечує нормальне (законне) функціонування органів досудового розслідування, прокуратури, суду, органів і установ виконання покарань та реалізації конституційних принципів їх діяльності.

Література

1. Бажанов М.И. Уголовно-правовая охрана советского правосудия / М.И. Бажанов. - Харьков: Харьк. юрид. ин-т., 1986. - 43 с.
2. Власов И.С. Ответственность за преступления против правосудия / И.С. Власов, И.М. Тяжкова. - М.: Юрид. лит., 1962. - 62 с.
3. Горелик А.С. Преступления против правосудия / А.С. Горелик. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. - 460 с.
4. Гуторова Н.А. Уголовное право Украины. Особенная часть. Конспект лекций / Н.А. Гуторова. - Харьков: "Одесей", 2003. - 320 с.
5. Дворянсков И.В. Уголовно-правовая охрана отправления правосудия (историко-правовое исследование) / И.В. Дворянсков, А.И. Друзин, А.И. Чуваев; отв. ред. И.А. Исаев. - М.: Воениздат, 2002. - 150 с.
6. Елизаров П.С. Преступления против правосудия / П.С. Елизаров. - К.: ВШ МООП УССР, 1965. - 45 с.
7. Кваша О.О. Поняття злочинів проти правосуддя / О.О. Кваша // Правова держава. - Вип. 16. - 2005. - С. 381.
8. Кончаковська В.В. Примушування давати показання: кримінально-правові та кримінологічні аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 "Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право" / В.В. Кончаковська - К., 2010. - 18 с.
9. Конституція України: закон України від 28.06.1996 р. № 742-VII із змін., внес. згідно із Законами України: за станом на 21.02.2014 р. - [Електронний ресурс]: <http://zakon3.rada.gov.ua>. - Назва з екрана.
10. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.: За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - Вид. третє, перероб. та доповн. - Харків: ТОВ "Одісей", 2007. - С. 1010-1017.
11. Кримінальний кодекс України: закон України від 05.04.2001 р. № 5460-VI (5460-17) із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 21.02.2014 р. № 746-VII (746-18). - [Електронний ресурс]: <http://zakon2.rada.gov.ua>. - Назва з екрана.
12. Кримінальний процесуальний кодекс України: закон України від 19.10.2012 р. № 5076-VI із змін., внес. згідно із Законами: ВВР, 2013. - № 9-10, № 11-12, № 13. - С. 88.: за станом на 04.07.2013 р. № 406-VII. - [Електронний ресурс]: <http://zakon1.rada.gov.ua>. - Назва з екрана.
13. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. - К.: Юрінком Інтер; Харків: Право, 2002. - 496 с.
14. Мартіросян А.Г. Проблеми визначення поняття правосуддя як родового об'єкта злочинів, передбачених статтями 376-379 КК України / А.Г. Мартіросян // Часопис Київського університету права. - 2009. - № 1. - С. 268-273.
15. Матишевський П.С. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / П.С. Матишевський, С.С. Яценко, П.П. Андрушка. - К.: Юрінком, 1999. - 891 с.
16. Сийпловік М.В. Кримінально-правова характеристика притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 "Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право" / Микола Васильович Сийпловік. - К., 2009. - 251 с.
17. Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій / А.В. Савченко, В.В. Кузнєцов, О.Ф. Штанько. - 2-е вид., виправ. та доповн. - К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2006. - С. 550-558.
18. Сахаров А. Преступления против правосудия / А. Сахаров, Н. Носкова // Соц. законность. - 1987. - № 11. - С. 46-48.

Воронцов А.В.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та
кримінології ОДУВС
Надійшла до редакції: 28.03.2014

УДК 347.963:343.1(479)

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІЙ ПРОКУРОРА У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА В РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Тарасенко Р.В.

Заворотний Я.С.

Стаття присвячена дослідженню закордонного досвіду участі прокурора та його ролі в процесі забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, питанням впровадження такого досвіду й позитивної практики в національну правоохоронну систему.

Ключові слова: права та законні інтереси учасників кримінального судочинства, свідок, організована злочинність, заходи безпеки, прокурор, програма захисту свідків.

Статья посвящена исследованию зарубежного опыта участия прокурора и его роли в процессе

© Р.В. Тарасенко, Я.С. Заворотний, 2014

обеспечения безопасности участников уголовного судопроизводства, вопросам внедрения такого опыта и позитивной практики в национальную правоохранительную систему.

Ключевые слова: права и законные интересы участников уголовного судопроизводства, свидетель, организованная преступность, меры безопасности, прокурор, программа защиты свидетелей.

The article is devoted to the study of foreign experience of participation of the Prosecutor and its role in the security of participants in criminal proceedings, the issues

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС

of implementation of such experiences and good practices in national law-enforcement system.

Keywords: *rights and legitimate interests of participants in criminal proceedings, a witness, organized crime, security measures, the Prosecutor, the witness protection program.*

Інтереси прав людини, її безпека в кримінальному судочинстві реалізуються через владні повноваження компетентних учасників кримінального процесу - органів (підрозділів), що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, слідчих, прокурорів і суддів, а також передбачені правовими нормами конкретні положення й механізми. Удосконалення цих правових інструментів не можна переоцінити, адже вони створюють можливість для свідків і потерпілих безперешкодно свідчити в ході досудового розслідування чи надавати допомогу оперативним і слідчим апаратам, давати свідчення в суді.

Проблеми забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства досліджувалися в працях вітчизняних вчених, зокрема К.В. Антонова, М.П. Водька, Е.О. Дідоренка, О.Ф. Долженкова, В.П. Захарова, А.В. Іщенко, І.П. Козаченка, Я.Ю. Кондратьєва, Д.Й. Никифорчука, С.С. Овчинського, Ю.Ю. Орлова, В.Л. Ортинського, В.Г. Самойлова, Г.К. Синілова, О.П. Снігерьова, В.Є. Тарасенка та інших. Проте в роботах зазначених авторів не приділялася належна увага функціям прокурора у зв'язку із забезпеченням безпеки учасників кримінального судочинства, вивченню з цього приводу досвіду зарубіжних країн. Проте при реформуванні системи кримінального судочинства слід враховувати міжнародний досвід і позитивну практику інших розвинених держав, що апробовані та перевірені практикою діяльності судових і правоохоронних органів.

У Сполучених Штатах Америки згідно з прийнятому в США в 1970 році Закону "Про боротьбу з організованою злочинністю" (Про контроль за організованою злочинністю) Міністр юстиції США був уповноважений забезпечувати безпеку свідків, які давали правдиві свідчення по справах, що торкалися організованої злочинності та інших серйозних злочинів. Генеральний прокурор згідно з Титулом V зазначеного Закону наділявся правом виділяти значні кошти на захист свідків, яким загрожує небезпека [10, 7-8].

У 1984 році був прийнятий Закон "Про реформу безпеки свідків" [14] (Witness Security Reform Act of 1984). Частина "Е" Закону:

- наділяє Генерального прокурора правом переселяти й забезпечувати безпеку свідка звинувачення і його сім'ї у випадках, коли справа, по якому проходить цей свідок, слухається у федеральному суді або суді штату, стосується організованої злочинної діяльності чи інших тяжких злочинів (переселення може включати надання нового жилого приміщення, документів, необхідних для видачі нового посвідчення особи, виділення коштів на покриття основних витратків та/або сприяння в працевлаштуванні);

- зобов'язує Генерального прокурора укладати угоди про взаєморозуміння з кожною особою, яка підлягає переселенню в межах цієї програми [13, 19].

На сьогодні Генеральний прокурор Сполучених Штатів має право переселити на нове місце проживання свідка й забезпечити застосування щодо нього інших заходів безпеки, якщо йдеться про давання ним показань на користь Федерального Уряду або Уряду штату в ході офіційного судового розгляду стосовно організованої злочинності

або іншого тяжкого злочину, за умови, якщо Генеральний прокурор установить ймовірність вчинення проти свідка злочину чи іншого правопорушення із застосуванням фізичної сили. За рішенням Генерального прокурора такому свідку можуть видати нові документи; виплатити кошти на життєво необхідні витрати, зокрема пов'язані зі зміною місця проживання; надати допомогу в працевлаштуванні; застосувати також інші заходи фізичного й соціального захисту, також заборону розголошення інформації про особу [12, 103-104]. Генеральний прокурор також має право приймати рішення про переселення на нове місце проживання й здійснення інших заходів безпеки щодо членів сім'ї та близьких свідка, показання якого мають суттєве значення для здійснення правосуддя.

Відповідно до розділу IV (Інші види сприяння) Інструкції Генерального прокурора США при розгляді кримінальної справи Федеральним прокурорам рекомендується в необхідному обсязі протистояти спробам захисту ознайомитися до суду з матеріалами справи, що містять імена, адреси та телефонні номери потерпілих і свідків. Відповідальним особам також слід уникати розголошення імен, адрес і телефонних номерів потерпілих і свідків. Якщо в справі бере участь свідок, якому була гарантована анонімність, або який виступав як секретний агент, то перш ніж розголосити ім'я, адресу або місцезнаходження такого свідка, федеральний обвинувач повинен заручитися його згодою, так само як і згодою центрального апарату правозастосовного органу, який бере участь у конкретній справі. У разі відсутності такої згоди, зазначена інформація не підлягає розголошенню. Стосовно агентів Верховний суд Сполучених Штатів дозволив федеральним властям за певних обставин уникати розсекречення особистості таємного агента [13, 21].

Перш ніж будь-якому громадянину буде надано захист, Генеральний прокурор повинен укласти з такою особою "Угоду про взаєморозуміння", в якій зазначено умови забезпечення заходів безпеки, попередження, що в разі їх невиконання - заходи буде скасовано [9, 126]. Загалом, кожна така угода, яку обов'язково підписує свідок, встановлює обов'язки поміщеної під захист особи (згода такої особи, будь-то свідок або потенційний свідок, дати свідчення, надати інформацію всім належним посадовим особам правозастосовних органів, задіяним у провадженні по відповідних справах; згода такої особи надалі не здійснювати ніяких злочинів тощо) [13, 27]. Лише після ухвалення кандидатури та підписання угоди зі свідком представники Служби маршалів забезпечують його безпеку, а також безпеку його близьких родичів шляхом переміщення в безпечне місце, обране самими маршалами, при цьому всім переміщеним особам видають нові документи, медичну страховку, надають допомогу в працевлаштуванні, забезпечують необхідними коштами на час працевлаштування, здійснюють цілодобову охорону під час судового процесу [11, 44-45].

Колумбійська програма захисту свідків бере свій початок від прийняття Конституції 1991 року, згідно з якою до основних обов'язків генеральної прокуратури віднесено захист свідків, потерпілих та інших учасників кримінального процесу. Законом від 1997 року № 418 було засновано три окремих програми захисту свідків, доступ до яких надається при зверненні до генеральної прокуратури: перша програма передбачає постачання свідків інформацією та рекомендаціями щодо забезпечення їх власної безпеки, друга передбачає встановлення в певних межах спостереження за свідками, а третя

включає зміну особистих даних і розповсюджується на потерпілих, свідків, учасників процесу й працівників генеральної прокуратури.

Здійсненням третьої програми займається спеціальне Управління зі штаб-квартирою в Боготі й регіональними відділеннями в регіонах. Воно має два підрозділи з оперативних і адміністративних питань. Сформовано спеціальну групу слідчих, в обов'язки якої входить аналіз ходу слідства по кримінальних справах, вивчення ролі свідків у судовому процесі й підсумкова оцінка ступеня ризику й загрози, безпосередньо обумовлених цією роллю. Є також група з надання допомоги (у складі лікарів), мережа допоміжного забезпечення, що несе адміністративну відповідальність за осіб, які включені у Програму, а також група з безпеки, що відповідальна за здійснення всіх заходів захисту, рішення про які прийнято спеціальним Управлінням після оцінки існуючої загрози [10, 11].

У Німеччині (ФРН) традиційно діяльність із забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства є парафією регулярної поліції. У 2001 році був прийнятий Закон "Про уніфікацію заходів захисту свідків, які піддаються ризику", що врегулював повноваження з прийняття рішень та здійснення заходів безпеки. Згідно з Законом питання включення в програму повинні вирішуватися підрозділом із захисту свідків спільно з прокурором, використовуючи для цього такі критерії, як тяжкість вчиненого злочину, ступінь ризику, права обвинуваченого та наслідки прийнятих заходів [15, 12].

У багатьох інших країнах світу працівники прокуратури також беруть участь у процесі допуску особи, яка потребує забезпечення безпеки, до офіційної програми з захисту свідків. Так, у Південно-Африканській Республіці (ПАР) згідно з Законом від 1998 року № 112 "Про захист свідків" право приймати рішення про включення в програму захисту свідків належить до компетенції посадових осіб правоохоронних органів спільно з працівниками Національної прокуратури [15, 14]. В Італії рішення про включення в програму захисту свідків приймаються центральною комісією в складі заступника державного секретаря Міністерства внутрішніх справ, двох суддів, прокурорів, п'яти експертів з проблем організованої злочинності (поліцейських) [10, 13-14].

Порівняльний аналіз функцій прокурора у сфері забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства в різних країнах світу свідчить про віднесення до обов'язків прокуратури контролю за процесом прийняття рішення щодо допущення до різного роду програм захисту свідків. Вважаємо, що така ситуація є цілком природною, якщо взяти до уваги загальноприйняті у всьому світі контрольні-наглядні функції прокуратури, а також обов'язки із забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина. На жаль, національне законодавство обмежується лише участю прокурора як ініціатора проведення заходів безпеки. Роль прокурора в забезпеченні безпеки учасників кримінального судочинства ще недостатньо окреслена в національному законодавстві. Вважаємо, що окремі його положення мають бути приведені у відповідність із міжнародними стандартами та наявним досвідом роботи правоохоронних структур розвинених країн.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року // Офіційний сайт Верховної Ради України. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov>.

2. Назва з екрану.

3. Закон України "Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві" від 23 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України, 1994. - № 11. - С. 51.

4. Закон України "Про прокуратуру" від 5 листопада 1991 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1991. - № 53. - Ст. 793. - С. 30

5. Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" від 18 лютого 1992 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992. - № 22. - С. 303.

6. Закон України "Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів" від 23 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України, 1994. - № 11. - С. 50.

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 1995 року № 457 "Про порядок вирішення питань переселення в інше місце проживання надання житла, матеріальної допомоги та працевлаштування осіб, узятих під державний захист" // Офіційний вісник України. - 2008 - № 46. - С. 1515.

8. Ахкубеков А.Х. Правовое регулирование ОРД в Германии / А.Х. Ахкубеков // Оперативник. - 2005. - № 1. - С. 51.

9. Зайцев О.А. Государственная защита участников уголовного процесса / О.А. Зайцев. - М.: Экзамен, 2002. - 512 с.

10. Новикова М.В. Обеспечение безопасности участников уголовного судопроизводства как гарантия осуществления правосудия в современных условиях: дис. ... кандидата юрид. наук.: 12.00.09 / Новикова Марина Викторовна. - Екатеринбург, 2006. - 234 с.

11. Рекомендательные виды практики в области защиты свидетелей при производстве по уголовным делам, касающимся организованной преступности / Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности. - Нью-Йорк: Организация Объединенных Наций, 2008. - 117 с.

12. Ромодановский К.О. Сравнительный анализ законодательств различных стран в области государственной защиты потерпевших, свидетелей и иных участников уголовного судопроизводства / К.О. Ромодановский // Российский следователь. - 2005. - № 10. - С. 44-46.

13. Сильнов М.А. Защита свидетелей как проблема общественной безопасности / М.А. Сильнов // Право и безопасность. - 2002. - № 4. - С. 103-108.

14. Служба маршалов США: организация, функции, деятельность: Совместный проект по оказанию содействия реформы уголовной юстиции / Американская ассоциация юристов, Министерство юстиции США. - М.: АВА-СЕЕЛ, 1998. - 72 с.

15. Witness Security Reform Act of 1984. Public Law. 98-473. - Oct. 12.1984. - [Електронний ресурс]: <http://codes.lp.findlaw.com>. - Назва з екрану.

16. Good practices for the protection of witnesses in criminal proceedings involving organized crime / United Nations Office on Drugs and Crime. - New York: UNITED NATIONS, 2008. - 112 p.

Тарасенко Р.В.

*кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник ВОНР*

ОДУВС

Заворотний Я.С.

*здобувач кафедри кримінального процесу
ОДУВС*

Надійшла до редакції: 01.03.2014

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**